

अर्थ

वर्ष ३३

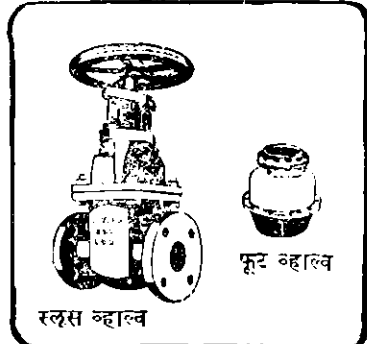
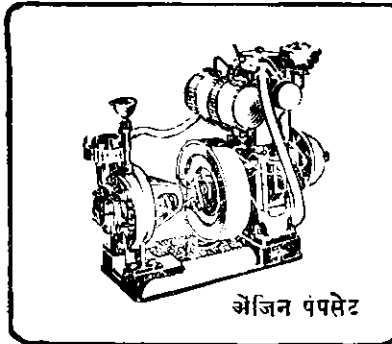
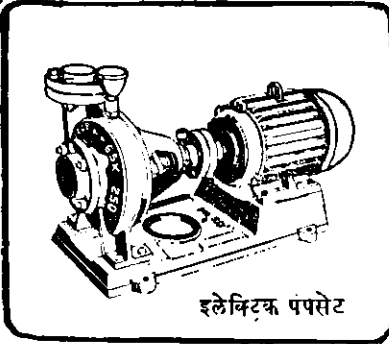
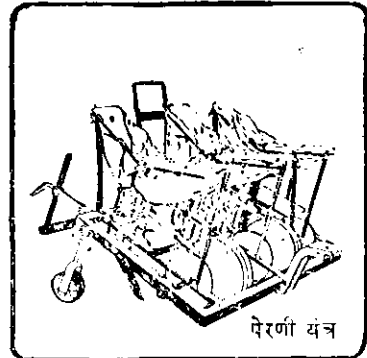
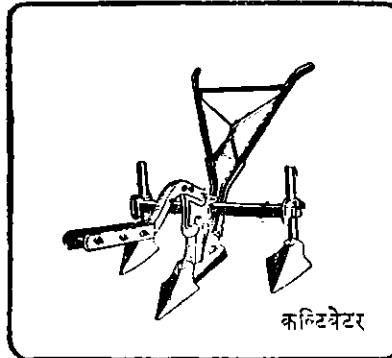
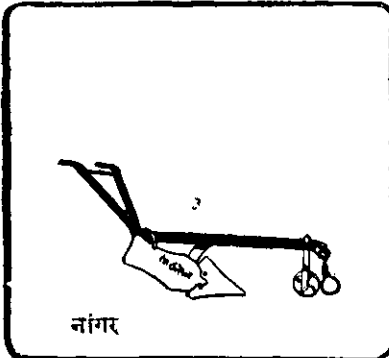
पुणे, बुधवार २० डिसेंबर, १९६७

अंक २४

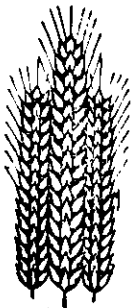
किलोस्कर

शेतकी यंत्रे

तुमच्या सेवेस हजर

STUSA 11/66

नांगर, पंपिंग सेट, पेरणी यंत्रे, कल्टिवेटर, उसांचे चरक, स्प्रूस व्हाल्व, शोगायंत्रे यांसारख्या किलोस्कर यंत्रांवर महत्वाकांक्षी शेतकरी व बागाईतदार आपले उत्पादन वाढविण्यासाठी भरंवसा ठेवतात. शेती व बागाईत यांचे उत्पादन वाढविण्यांत ही यंत्रे महत्त्वाची कामगिरी बजावीत आहेत.

किलोस्कर ब्रदर्स लि.

किलोस्करवाडी, जिल्हा-सांगली

अर्थमंत्र्यांनी बँकिंगचे नवे धोरण जाहीर केले

“ शेती, लघु उद्योग आणि निर्गत ह्यांना वाजवी प्रमाणात बँकांकडून कर्जपुरवठा होत नाही, मोठ्या कारखानदारीलाच मुख्यतः कर्जे मिळतात, अशा दीर्घ काळ तक्रारी आहेत. विकासाच्या गरजा लक्षात घेऊन बँकांचा कर्जपुरवठा नियंत्रित करणे आवश्यक आहे. भारतातील बँका उद्योग-व्यापार समूहांनी स्थापन केलेल्या असून त्यांचा बँकांशी परंपरागत घनिष्ट संबंध आहे. बँकांच्या कर्जविषयक धोरणावर इतर हितसंबंधांची काहीच छाप पडू शकत नाही. बरीचशी कर्जे डायरेक्टरांना व त्यांचे हितसंबंध असलेल्या फर्म्सनाच मिळतात. बडे व्यापारी, कारखानदार व बँका ह्यांची ही साखळी तोडली पाहिजे, निदान तिचा प्रभाव कमी केला पाहिजे, बँकांचे कर्जविषयक धोरण व्यापक केले पाहिजे आणि देशाच्या आर्थिक विकासातील अग्रहकांना अनुसरून बँकांनी कर्जे दिली पाहिजेत, असे सरकारचे ठाम मत आहे. काही विशिष्ट लोकांनाच कर्जे मिळत राहणे बंद केले पाहिजे, बँकांचा मोठ्या उद्योगधंद्यांकडील कल इतरत्र वळविला पाहिजे आणि बँकांचे कर्जविषयक निर्णय आर्थिक विकासाच्या अग्रस्थानांना पोषक असायला हवेत.

“ ह्यासाठी बँकांच्या व्यवस्थापनाला मार्गदर्शक सूचना देऊन त्यांच्या अंमलबजावणीवर नजर ठेवायला हवी. आजच सर्व बँकांचे राष्ट्रीयीकरण करायचे म्हटले तर त्यासाठी आवश्यक ते अधिकारी उपलब्ध करून देणे सरकारला शक्य होणार नाही. बँकांचे भाग कोणाच्याही मालकीचे असोत, त्यांचे वजन डायरेक्टर बोर्डाच्या घटकांच्या निवडीवर किंवा कर्ज देण्यावर पडता कामा नये.

“ बँककर्जाची मागणी वारंवार तपासून त्यांचा अनुक्रम ठरविणे हे महत्त्वाचे काम आहे. त्यासाठी नॅशनल क्रेडिट कौन्सिलची स्थापना करण्यात येणार आहे. त्यात मोठे, मध्यम व लहान उद्योगधंदे, शेती, सहकारी विभाग, व्यापारी, बँकर्स, अर्थशास्त्रज्ञ, चार्टर्ड अकौंटंट्स, इत्यादींचा समावेश असेल. अर्थ-मंत्री आणि रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर हे अनुक्रमे चेअरमन आणि व्हाइस चेअरमन राहातील. ह्या कौन्सिलमधील चर्चेचा सरकारला व रिझर्व्ह बँकेला पुढील कारवायांचे बाबतीत उपयोग होईल. रिझर्व्ह बँकेचे अधिकार वाढविणारे एक बिल पार्लमेंटला सादर केले जाईल. आतापर्यंतचे अधिकार ठेवीदारांच्या हित-संरक्षणाचे दृष्टीने दिले गेले होते; आता अधिक व्यापक, विशिष्ट हेतुपूर्वक दृष्टीने दिले जातील.

“ प्रत्येक बँकेचा चेअरमन व्यावसायिक बँकर असेल; आता-सारखा उद्योगपती असणार नाही. ह्या नेमणुकीस रिझर्व्ह बँकेची मंजूरी लागेल आणि नेमलेल्या चेअरमनला रिझर्व्ह बँक काढूनही टाकू शकेल. बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्समध्ये उद्योगपती अल्पसंख्यांक असतील. रिझर्व्ह बँक स्वतःचा प्रतिनिधी बोर्डावर

डायरेक्टर किंवा निरीक्षक म्हणून नेमू शकेल. तूर्त हे सर्व अधिकार २५ कोटी रु. वरील बँकांचे बाबतीत अमलात येतील आणि हळूहळू इतरही बँकांना ते लागू केले जातील. डायरेक्टर्स आणि त्यांचा हितसंबंध असलेल्या फर्म्स ह्यांना कर्ज दिले जाणार नाही. बोर्डावर आहे म्हणून कोणत्याही व्यक्तीस कर्ज मिळणार नाही. कर्ज घेणाऱ्यांना बँकेच्या लोकल किंवा सल्लागार मंडळावरही राहता येणार नाही. भारतात काम करणाऱ्या विदेशी बँकांना ह्याच पद्धतीने काम करावे लागेल; त्याचा तपशील यथाकाल ठरविला जाईल.

“ कोणत्याही बँकेने कायद्याच्या तरतुदीची आणि दिलेल्या सूचनांची अंमलबजावणी करण्याचे कामी अडथळे केली, तर ती बँक सरकारचे ताब्यात घेतली जाईल. सर्व बदल हळूहळू घडवून आणावा लागेल; कर्ज विषयक धोरणात तडकाफडकी बदल करणे इष्ट होणार नाही, ह्याची सरकारला जाणीव आहे. ही उपाययोजना चालू ठेवून दीर्घकालीन योजनाही आखायला हवी; त्यात बचतीच्या वाढीला महत्त्वाचे स्थान आहे. प्रादेशिक बँकिंगचे उद्दिष्ट दृष्टीसमोर ठेवावे लागेल; त्यायोगे त्या त्या प्रदेशातील सर्व आर्थिक घटकांच्या गरजा भागविणे शक्य होईल. ह्यालाही अवधी लागेल. बँकिंगची प्रचलित संघटना एकाएकी बदलता येणार नाही. बँकांचा कारभारही सुधारायला आणि आधुनिक पद्धतीने व्हायला हवा. त्यासाठी सूचना करण्यासाठी एका कमिशनची नेमणूक केली जाईल. बँक अधिकाऱ्यांच्या प्रशिक्षणासाठी ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूट स्थापन करण्यात येईल. ‘डेमोक्रेटिक सोशलिझम’ चे उद्दिष्ट गाठण्यासाठी बँकिंगच्या फेररचनेचा हा सर्व प्रपंच करण्यात येत आहे.”

अमेरिकेचे अध्यक्ष जॉन्सन ह्यांची भारताचे राजदूत

श्री. बी. के. नेहरूंजवळ स्पष्टोक्ती

“ तुमचा भारत अमेरिकेवर नेहमी टीका करतो. पण, अधून-मधून थोडी कृतज्ञताही दाखवीत जा, की ! टीकेला, विशेषतः उपयुक्त टीकेला आमचा विरोध नाही; पण स्तुतीचा एकसुद्धा शब्द कधी असू नये ? अमेरिकन मदतीचा आकार अमेरिकन जनमतावर अवलंबून असतो. नेहमीच टीका ऐकून घ्यावी लागली, तर अमेरिकन जनमत भारताला मदत देण्यास अनुकूल कसे राहाणार ? भारताने अलिप्ततेचे धोरण ठेवायला हरकत नाही, पण त्याचा कल मात्र बहुतेक वेळा एकाच बाजूला मनस्वी असतो. पश्चिम आशियाच्या प्रश्नावर भारताने फारच अमेरिका-विरोधी पक्षपात केला. भारत अन्नधान्याचे बाबतीत स्वयंपूर्ण का होऊ नये ? मी भारताचे आकाश बघण्यात जेवढा वेळ खर्च करतो, तेवढा अमेरिकेचे आकाश बघण्यात खर्च करीत नाही. भारताने भलेपणा दिला नाही तरी भारतातील हवामानाचे रिपोर्ट अमेरिकेच्या शेतकी स्वात्यानेच अभ्यासून भारतातील पावसाचे मान व त्याचा तेथील पिकांवर परिणाम हे सांगायचे, हा आहे की नाही न्याय ! ”

★ अर्थ ★

बुधवार, २० डिसेंबर, १९६७

संस्थापक :
प्रा. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

“अर्थ एव प्रधानः” इति कौटिल्यः अर्थमूलो धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र

उच्च पातळीचे विचार; अंमलबजावणी हीनतेची बँकांच्या सामाजिक नियंत्रणाबाबत श्री. चिंतामणराव देशमुखांचे मत

बँकांवरील सामाजिक नियंत्रण अमलात आणण्यासाठी भारत सरकार लवकरच कायदा करणार आहे. अशा प्रकारची नियंत्रणाची योजना बँकांच्या राष्ट्रीयीकरणातील पहिला टप्पा ठरण्याची शक्यता आहे. बँकांवरील सामाजिक नियंत्रणासंबंधी हैदराबाद येथे एक परिसंवाद भरविण्यात आला होता. परिसंवादाचे उद्घाटन रिझर्व्ह बँकेचे एक भूतपूर्व गव्हर्नर श्री. चिंतामणराव देशमुख ह्यांनी केले. श्री. देशमुख ह्यांनी सुमारे १० वर्षांपूर्वी आयुर्विमा व्यवसायाचे राष्ट्रीयीकरण सुलभतेने घडवून आणले आहे. परिसंवादात बोलताना श्री. देशमुख म्हणाले की सामाजिक नियंत्रणासंबंधीच्या संकल्पित कायद्याला कोर्टात सनदशीर आव्हान दिले जाण्याची शक्यता आहे. कारण, अशा प्रकारचा कायदा व्यक्तीच्या मालमत्ताविषयक हक्कांवर आक्रमण करणारा आहे. बँकांच्या सामाजिक नियंत्रणाविषयी जो कायदा करण्यात येणार आहे, त्यामुळे कोणत्याही प्रकारची नुकसानभरपाई न देता लोकांच्या ठेवीवर नियंत्रण ठेवण्याची सत्ता सरकारला प्राप्त होणार आहे. ही गोष्ट हिंदी राज्यघटनेच्या चौकटीत बसणारी नाही. ह्या कायद्यामुळे शेतीकडे भांडवलाचा ओघ अधिक प्रमाणात वळविण्याचा अधिकार सरकारला मिळणार आहे. भांडवलाचा ओघ अशा तऱ्हेने वळविताना बँकिंगच्या व्यवहारांची जबाबदारी पाळण्याचे बंधन मात्र सरकारवर राहणार नाही. बँकिंगच्या धंधावर अशा प्रकारचे नियंत्रण ज्या देशात बँकिंगचे राष्ट्रीयीकरण करण्यात आलेले आहे त्याच देशात फक्त घालण्यात आलेले आहे. इतर कोणत्याही देशात असे नियंत्रण नाही.

ह्यापूर्वी इंपीरिअल बँकेचे राष्ट्रीयीकरण करण्यात आलेले आहे. बँकिंगची ही पद्धत अनुसरण्यात काही गैरफायदे आहेत. ते लक्षात घेण्यात आले पाहिजेत. बँकांचे राष्ट्रीयीकरण झाले की त्यांच्या व्यवहारावर मंत्र्यांचे दडपण येण्याची शक्यता उत्पन्न होते. भारतात अशा प्रकारचे राजकीय दडपण आलेले आहे किंवा काय हे सांगणे मात्र कठीण आहे. बँकांच्या राष्ट्रीयीकरणाच्या प्रयोगाला हात घालण्यापूर्वी ह्या धंधातील तज्ज्ञांचे एक चौकशी मंडळ नेमण्यात यावे. १४ वर्षांपूर्वी स्टेट बँकेचे राष्ट्रीयीकरण

करण्यात आले. तेव्हापासून त्याचा कारभार कसा काय चालला आहे ह्याची चौकशी ह्या मंडळाने करावी. व्यापारी बँका शेतीला पुरेशा प्रमाणावर कर्जे देत नाहीत असा आरोप करण्यात येतो. पण, शेतीच्या व्यवसायाला कर्जे देणे ही बाब मुळातच जोखमीची आहे. कारण, खुद्द शेतीचा व्यवसायच फार मोठ्या जोखमीचा आहे. सध्या भारतापुढे खरी मूलभूत अडचण आहे ती वेगळीच आहे. उच्च पातळीवरचे विचार आणि त्यांची हीन दर्जाची अंमलबजावणी, हा देशापुढील पायाभूत प्रश्न आहे. ह्या दोन परस्पर विरोधी गोष्टींची सांगड कशी घालावी ही खरी समस्या आहे. देशातील राजकारभाराची यंत्रणा एकसारखी घरंगळत चाललेली आहे. इतर अनेक कारणांबरोबरच राजकीय पातळीवरून घेतलेल्या निर्णयांचा खालावलेला दर्जा हे त्याचे एक प्रमुख कारण आहे. बँका आणि उद्योगधंदे ह्यांचे निकटचे संबंध लक्षात घेता राष्ट्रीयीकरणाचा प्रयोग करावयाचाच असला तर सावधगिरीने करण्यात आला पाहिजे.

ह्या वर्षांच्या मदन स्मारक व्याख्यानात बोलताना डॉ. देशमुख म्हणाले की आर्थिक व सामाजिक विकासाच्या योजना आणि शिक्षण ह्यांची सांगड भारतात घालण्यात आलेली नाही. प्रत्येक व्यक्तीला आपल्या उद्योगव्यवसायात छापिल मार्गदर्शनाचा फायदा घेता येईल इतकी साक्षरता प्राप्त झालेली असली पाहिजे. ह्या बाबतीत बँकर्सनी आपली कामगिरी बजावलेली नाही. ग्रामीण भागांचा आर्थिक विकास घडवून आणण्यासाठी त्यांनी अधिक जोरदार प्रयत्न करावयास पाहिजे होते. भारतामधील चलनव्यवस्था शहरांच्या परिसरातच मुख्यतः वावरत आहे. ग्रामीण भागांत राहणाऱ्या लोकांच्या जीवनव्यवहारांशी ह्या पद्धतीचा काही संबंध असलाच तर तो अतिशय नाजूक आणि प्रयोगात्मक आहे. ह्यावरून असे दिसून येते की ग्रामीण भागाच्या आर्थिक व सामाजिक विकासाबाबत स्वतःच्या सामाजिक जबाबदाऱ्यांसंबंधी बँकवाल्यांनी अतिशय सकुंचित दृष्टिकोन ठेवलेला आहे. ग्रामीण भागाच्या आर्थिक विकासासंबंधी त्यांनी अधिक आस्था दाखविली असती तर आर्थिक विकासासंबंधीचे सर्वच चित्र आता आहे त्यापेक्षा बहुधा अधिक उठावदार झाले असते. शेतीच्या मालाच्या उत्पादनाबाबत तर ते विशेष चांगले दिसले असते. निदान इतके तरी म्हणता येईल की बँकिंगच्या धंधावर सामाजिक नियंत्रण घालण्याच्या सरकारच्या आग्रहाला कमी आधार सापडला असता.

बँकांच्या राष्ट्रीयीकरणाने राष्ट्राची हानी होईल

रिझर्व्ह बँकेचे एक माजी गव्हर्नर श्री. एच्. व्ही. आर. अय्यंगार ह्यांनी मुंबई येथे थ्रॉफ मेमोरिअल ट्रस्टच्या विद्यमाने एक व्याख्यान दिले. त्यांच्या भाषणाचा विषय 'नियोजित अर्थव्यवस्थेत मध्यवर्ती बँकिंग संघटनेचे आणि व्यापारी बँकांचे कार्य' असा होता. आपले विचार व्यक्त करताना ते म्हणाले की बँकांचे राष्ट्रीयीकरण करण्याची कल्पना गैरसमजावर आधारलेली असून तिची अंमलबजावणी झाल्यास देशाच्या हिताला बाधा उत्पन्न होईल. राष्ट्रीयीकरणामुळे बँकांच्या कारभाराचा दर्जा सुधारेल अशीही शक्यता नाही. उलट, ज्या क्षेत्रांत राजकारणाला प्रवेश असू नये त्या क्षेत्रांत ते घुसण्याचा मात्र संभव आहे. दुसऱ्या महायुद्धानंतर फ्रान्समधील बँकांचे राष्ट्रीयीकरण करण्यात आले. परंतु नंतर आलेला अनुभव निराशाजनक आहे. व्यापारी बँकांविरुद्ध दोन आरोप केले जातात. एक असा की कर्ज देण्याच्या बाबतीत त्यांनी अग्रहकाची कोणतीच पद्धत अनुसरली नाही. दुसरा आरोप असा की त्यांनी शेतकऱ्यांना फारसे कर्ज कधीच दिले नाही. परंतु हे दोन्ही आरोप चुकीचे आहेत. ह्या बाबतीत खरी परिस्थिती अशी आहे की आजवर बँकांनी काय करू नये तेवढेच त्यांना सांगण्यात आले. काय करावे ह्यासंबंधी क्वचितच मार्गदर्शन करण्यात आले; कर्जे देण्याबाबत अग्रहकांची पद्धत अमलांत आणण्याचे काम एखाद्या मध्यवर्ती संघटनेने करावयास पाहिजे होते. पण अशी संघटनाच नव्हती. तेव्हा ह्या संबंधीचा दोष बँकांचा होऊ शकत नाही. भारतात राष्ट्रीयीकरण झालेल्या उद्योगधंद्यांतील चालक-कामगार संबंध पुष्कळदा खाजगी मालकीच्या औद्योगिक संघटनांतील संबंधांपेक्षाही बिघडलेले असतात ही गोष्टही लक्षात घेण्यासारखी आहे.

टेलिव्हिजनच्या सेट्सचे उत्पादन

टेलिफुकेन इंडिया लि. ह्या कंपनीने भारत सरकारकडे टेलिव्हिजन सेट्स तयार करण्याचा कारखाना काढण्यासाठी परवाना मागितला आहे. ह्या कंपनीला जर्मन तंत्रज्ञांचे सहकार्य मिळाले आहे. परवाना मिळाल्यास दरसाल १० हजार सेट्स तयार करण्याचा कारखाना कंपनी काढणार आहे. प्रत्येक सेटची किंमत १,५०० रुपये ठेवण्यात येणार आहे. परंतु सरकारने विस्तार करण्याची परवानगी दिल्यास ह्याहीपेक्षा जास्त सेट्स निर्माण करण्याचा कंपनीचा इरादा आहे. सध्या कंपनीने दिझीजवळील आपल्या कारखान्यात दरसाल १ लाख, २० हजार ट्रॅन्झिस्टर रेडिओ तयार करू शकेल अशी यंत्रसामग्री बसवलेली आहे. तिचा उपयोग करून टेलिव्हिजन सेट्सचे सुटे भागही निर्माण करता येण्यासारखे आहेत. त्यामुळे येथे निर्माण करण्यात येणाऱ्या सेट्समध्ये अवघे १५० रुपयांचे परदेशी बनावटी भाग वापरावे लागतील.

समाजशिक्षणमालेचे प्रकाशन

आपली चलनी नोट

लेखक : श्री. श्री. वा. काळे, संपादक 'अर्थ'
किंमत ५० पैसे. २०-२-६७ रोजी प्रसिद्ध झाले.

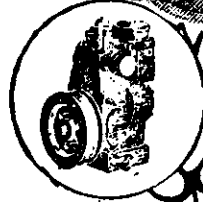
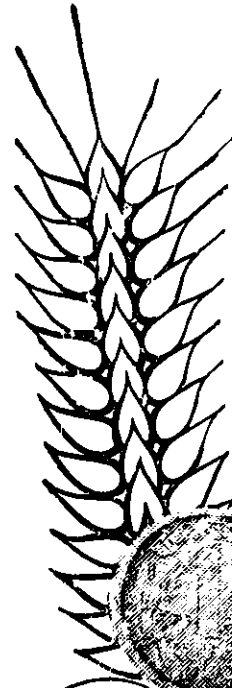
अधिक धान्योत्पादन! अधिक फायदा!! अधिक बचत!!!

यांसाठी

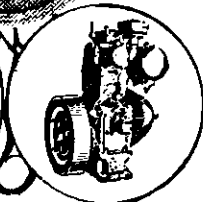

डिझेल एंजिनच्या

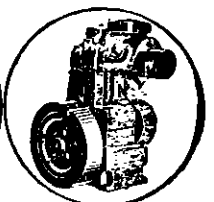
यांचीच निवड आवश्यक आहे...
कारण, अत्यंत कार्यक्षम व विनतकार चालणारी
अशी ही किल्लिकर एंजिने, अधिक धान्योत्पादन
व अधिक कमाई करण्यास उपयुक्त आहेत.
किल्लिकर एंजिने चाचविण्यास लागणारा तेवढ्या
खर्च, इतर एंजिनच्या लागणाऱ्या खर्चाच्या
मानाने फारच कमी देतो.

केवडी १-टॉन हॉर्स पॉवर

एवडी १.५-टॉन हॉर्स पॉवर

३ एच. टॉन हॉर्स पॉवर

किल्लिकर ऑइल एंजिन्स लिमिटेड,

रजि. ऑफिस-एलफिन्स्टन रोड, पुणे-३ (भारत)

माशांच्या निर्यातीने परदेशी चलनाची प्राप्ती

हिंदी महासागरात अनेक प्रकारचे मासे असल्याने पश्चिम किनाऱ्यावर मच्छीमारीचा धंदा जोराने चालत असतो. ह्या माशांपैकी काही जातींचे मासे अमेरिकेत अतिशय लोकप्रिय झालेले आहेत. गेल्या वर्षी माशांची निर्यात करून भारताने १७ कोटी रुपयांचे परदेशी चलन मिळविले. माशांच्या निर्यातीने मिळणाऱ्या परदेशीय चलनात गेली काही वर्षे सतत वाढ होत आहे. ८ वर्षांपूर्वी माशांच्या निर्यातीमुळे अवघे १ कोटी रुपयांचे परदेशीय चलन मिळाले होते; १९६५-६६ मध्ये ७ कोटी रुपयांचे चलन मिळाले. हिंदी महासागरात सापडणाऱ्या माशांपैकी ३० टक्के मासेच स्थानिक कोळ्यांनी पकडलेले असतात. ह्याचे कारण परदेशीय मच्छीमारीच्या धंद्यात वापरण्यात येणारी आधुनिक उपकरणे हिंदी कोळ्यांच्या जवळ नसतात. मच्छीमारीच्या आधुनिक पद्धतीच्या बोटी, चांगली बंदरे आणि मासे गोठवून ठेवण्याच्या सोई ह्यांची ह्या धंद्याला फार आवश्यकता असते. त्यांच्या अभावी धंदा सुसूत्र चालणे कठीण जाते. गेल्या वर्षी म्हैसूरच्या पश्चिम किनाऱ्यावरील कोळ्यांनी ८६ हजार टन मासळी पकडली. पण त्यापैकी २६ हजार टन माशांचे सतात रूपांतर करावे लागले. कारण, मासे गोठवून टिकविण्याची सोय नव्हती. म्हैसूर सरकारने आता अशी १२ शीतकेंद्रे स्थापन करण्याचे ठरविले आहे. त्यांपैकी ६ लवकरच तयार होतील. म्हैसूरच्या किनारापट्टीत मच्छीमारी करणाऱ्या ३५० यांत्रिक बोटी आहेत. परंतु त्या आकाराने लहान असल्यामुळे सोल समुद्रात त्यांना संचार करता येत नाही. परिणामी, मासे पकडण्याची त्यांची मर्यादा किनाऱ्यापासून ५ ते ६ मैलांपेक्षा दूर असू शकत नाही.

नाल सरोवरात पक्ष्यांसाठी आश्रयस्थान

अहमदाबाद शहरापासून सुमारे ४० मैलांवर निसर्गरम्य असे नाल सरोवर आहे. ह्या सरोवरात उत्तर गोलार्धातील अनेक तऱ्हेचे पक्षी हिवाळ्यात दरसाल येतात. पक्षी-जीवनाचा अभ्यास करणाऱ्या लोकांना व प्रवाशांना ह्या ठिकाणचे फार आकर्षण आहे. गुजरातमधील प्रेक्षणीय स्थळांना भेट देणे हिंदी व परदेशी प्रवाशांना सोईचे व्हावे म्हणून राज्य सरकार दोन हेलिकॉप्टर्स खरेदी करण्याचा विचार करीत आहे.

ठेवीच्या विमासंरक्षणाची मर्यादा आता ५,००० रु.

डिपॉझिट इन्शुरन्स कॉर्पोरेशनने ठेवीच्या विम्याच्या संरक्षणाची मर्यादा सध्या १,५०० रु. आहे ती ५,००० रु. वर नेली आहे. १ जानेवारी, १९६८ पासून ती अमलात येईल. विम्याचा हत्ता सध्या १०० रु. स ५ पैसे आहे, तो तसाच राहील.

कामोद्दीपक बोलपटांचा वाईट परिणाम

आधुनिक जगात बोलपटांना करमणुकीचे एक प्रभावी साधन म्हणून स्थान प्राप्त झालेले आहे. तथापि ह्या माध्यमाचा समाजाला वळण लावण्यासाठीच उपयोग केला जातो असे मात्र नाही. भारतात तयार होणारे बहुसंख्य चित्रपट तर छीदेहाच्या भल्याबुऱ्या प्रदर्शनाशिवाय पुरे होतच नाहीत. अशा प्रकारचे चित्रपट पाहण्याने तरुण लोकांवर विपरीत परिणाम होतो अशी तक्रार अनेक वेळा ऐकू येते. चित्रपटांतील मादक प्रसंगांच्या जाहिरातींचे पोस्टर्स फाडून टाकण्याच्या मोहिमाही झालेल्या आहेत. तरुण मनांना भलत्या नादाला लावण्यासारखे चित्रपट फक्त भारतातच होतात असे अर्थातच नाही. किंन्हुना युरोप-अमेरिकेतील सामाजिक जीवनाच्या भ्रष्ट नकलाच हिंदी चित्रपटांत करण्यात आलेल्या असतात. पोपची राजधानी व्हॅटिकन येथील एका वृत्तपत्रानेही चित्रपटांच्या परिणामाबद्दल विदारक टीका केली आहे. त्याचे कारण म्हणजे ट्यूरीनमधील एका तरुण चित्रपट प्रेक्षकाची क्रूर वागणूक. हा तरुण एक चित्रपट पाहात होता. चित्रपटात भयाने थरकाप उडविणारे काही प्रसंग होते. त्याचा परिणाम म्हणून त्याने आपल्या प्रेयसीचा सुरी खुपसून खून केला आणि नंतर स्वतः आत्महत्या करण्याचा प्रयत्न केला. ही वागणूक एकांतिक वाटली तरी बोलपटांतून अनेकदा लिंग-विषयक गुन्हे करण्याची प्रेरणा मिळते असा अनुभव आहे. वासनांना मोकाट आवाहन करणाऱ्या चित्रपटांप्रमाणेच नियत-कालिके आणि फॅशन्स ह्यांचाही तरुणांवर अनिष्ट परिणाम होतो अशी टीका वरील पत्राने केली आहे. इंद्रियसुखाच्या मागे बेहोषीने धावणाऱ्या जगात फक्त तरुणांनाच मात्र दोष देता येणार नाही. तरुणांच्या मागच्या पिढ्याही दोषातून सुटू शकणार नाहीत.

राण्या आणि त्यांची दासी

“हिंदी ही राणी, इतर भाषा ह्या तिच्या सवती आणि इंग्रजी भाषा ही सर्व राण्यांची दासी आहे. दुर्दैवाने, काही लोक राणीपेक्षा दासीलाच अधिक मानतात.”

— श्री. नाथ पै

पुण्यांत थालू तेव्हां—
उद्यान निवास
या नवीन, आधुनिक
आकर्षक व सर्वकष निवासामध्येच
कुटुंबासमवेत रहाण्यास या माफक दर
टेलीफोन ५७७९९
साहिती मागवा उद्यान प्रासाद
स्काऊट ग्राऊंड समोर, पुणे-२

पाकिस्तानात हुंड्यावर नियंत्रण घालणारा कायदा

पाकिस्तानच्या विधिमंडळाने मुसलमानांच्या व्यक्तिगत कायद्यात काही सुधारणा केल्या आहेत. मुसलमान स्त्रिया बऱ्याच मागासलेल्या असल्याने त्यांना बऱ्याच अडचणी सोसाव्या लागतात. पाकिस्तानमधील मुसलमान समाजात विवाहप्रसंगी हुंडा देण्याची व घेण्याची पद्धत भारतासारखीच दृढमूल झालेली आहे. ह्या पद्धतीवर नियंत्रण घालणारा कायदा पश्चिम पाकिस्तानने आता केला आहे. ह्या कायद्याप्रमाणे हुंड्याप्रीत्यर्थ मिळणाऱ्या कोणत्याही वस्तूचे लग्नाच्या वेळी, आधी अगर नंतर प्रदर्शन करता येणार नाही. शिवाय, हुंड्याप्रीत्यर्थ काहीही मिळाले तरी ती सर्व मालमत्ता पत्नीच्या मालकीची करण्यात आली आहे. १९६१ साली भारतात हुंडा प्रतिबंधक कायदा मंजूर करण्यात आलेला आहे. परंतु त्याचा व्यवहारात काहीच उपयोग होत नाही असा अनुभव आहे.

भाक्रा धरणाची आगळी कथा

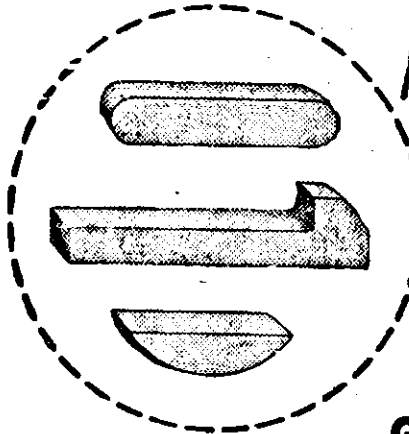
भाक्रा धरणात गाळ साठण्याचे प्रमाण दिवसानुदिवस वाढत चाललेले आहे. हे धरण बांधण्यात आले तेव्हा ते ५८५ वर्षे काम देईल असा हिशेब करण्यात आला होता. परंतु गाळ साठण्याच्या क्रियेमुळे ते २०० वर्षेच उपयुक्त राहिल असा दुरुस्त अंदाज करण्यात आला होता. हा सर्व हिशेब गाळ साठण्याचे प्रमाण सध्यापेक्षा अधिक वाढणार नाही अशा विश्वासावर

करण्यात आलेला आहे. पण, गाळ साठण्याच्या गतीत थोडी जरी वाढ झाली तरी ते ६० वर्षांतच निकामी होईल अशी भीती वाटू लागली आहे. रशियाने पामीरच्या पठारावर बांधलेले एक धरण असे निकामी झालेले आहे. हे धरण १०० वर्षे काम देईल असा अंदाज होता. पण ते ७ वर्षांतच गाळाने भरले आणि आता निकामी आहे.

सक्तीच्या धर्मांतराला शिक्षा देण्यासाठी कायदा

ओरिसा सरकारने सक्तीने अगर फसवून धर्मांतर घडवून आणणाऱ्यांना शिक्षा देण्यासाठी कायदा करण्याचे ठरविले आहे. असे धर्मांतर घडवून आणणाऱ्या व्यक्तीला एक वर्षाची कैद अथवा ५ हजार रुपयांपर्यंत दंड करण्याचे कलम कायद्यात घालण्यात येणार आहे. ज्याचे धर्मांतर घडविले तो माणूस जर आदिवासी अगर हरिजन असला तर ह्या गुन्ह्यासाठी २ वर्षांची कैद आणि १० हजार रुपये इतकाही दंड करता येईल. खिश्न आणि बिगर-खिश्न धार्मिक संघटनांच्या धर्मांतराच्या कारवायांमुळे ओरिसात कायदा आणि सुव्यवस्था धोक्यात आली आहे, असा खुलासा राज्य सरकारतर्फे करण्यात आला आहे.

OUT FOR KEY APPLICATION TO MACHINES

Make doubly sure
by fitting

MANUFACTURERS OF
MACHINE SPARE PARTS & TOOLS

GADRE BANDHU
MADHAVNAGAR (S.R.)
INDIA

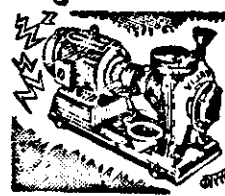
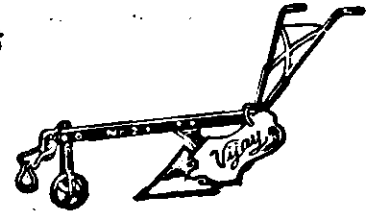
महाराष्ट्र सरकारने
तगाईवर मंजूर केलेले
“विजय” नांगर

वापरा.

४, ६ व ८ बैली

फाळ व सुटे भाग

तसेच विजय सेंट्रिफ्युगल पंप्स

विजय पंपिंग सेट

३ हॉ. पॉ. - २ - २५
५ हॉ. पॉ. - २५ - ३

वैतकीकरिता मजबूत व कार्यक्षम
कोणत्याही मोक्या मोटारीस जोडून
सिले पंप सेट वापरा

न्यू विजय इंडस्ट्रीज लि.
विश्रामबाग, सांगली (महाराष्ट्र)

१" ते ४" बेल्ट

ड्राइव्ह व

डायरेक्टर

कपलड.

शिवाय बोअरिंगचे हॅंड पंप्स, हॅंड रहाट, इ. इ.

- न्यू विजय इंडस्ट्रीज लि. -

विश्रामबाग - सांगली (महाराष्ट्र)

दातांच्या स्वच्छतेसाठी

★ माकडछाप म्हणजेच काळी टूथ पावडर ★

पाणथळ जमिनीच्या वाढत्या क्षेत्राचा धोका

पंजाब व हरियाना राज्यांत अलीकडे करण्यात आलेल्या पहाणीवरून असे आढळून आले आहे की, दोन्ही राज्यांत मिळून सुमारे २७ लाख एकर जमीन पाणथळ आहे. १९६४ सालाच्या तुलनेने अशा जमिनीचे क्षेत्र ३ लाख एकरांनी वाढलेले आहे. पाणथळ जमिनीत पिके घेणे अशक्य असल्याने ४० कोटी रुपयांच्या धान्याला मुकावे लागत आहे. पंजाबमध्ये अनेक ठिकाणी जमिनीपासून १ ते १० फुटावरच पाणी लागते. ह्या भूमिगत पाण्याचा निचरा वेळेवर करण्यात आला नाही तर पिकांवर वाईट परिणाम होतो. पाणथळ जमिनीप्रमाणेच अशा जमिनींचीही सुधारणा करणे आवश्यक आहे. जमिनीच्या सपाटीपासून जवळच पाणी असणाऱ्या पंजाबमधील जमिनीचे क्षेत्र जवळजवळ ४० लाख एकर आहे. जमिनीत मुरणारे हे पाणी थांबविण्यासाठी कालव्यांच्या कडा सिमेंटने बुजविणे, जमिनीवरील पाणी वाहून जाण्याची व्यवस्था करणे, आणि निवडक ठिकाणी ट्यूब विहिरी खोदणे असे उपाय योजण्यात येतात. अर्थात त्यासाठी योजनाबद्ध प्रयत्न करावे लागतात. १९६४ साली अशी एक योजना आखण्यात आली होती. योजनेसाठी ८० कोटी रुपये खर्च येईल असा अंदाज करण्यात आला होता. पण, ह्या कामात फारशी प्रगती झालेली नाही. जमिनीची सुधारणा करण्याचे काम असेच लांबत गेल्यास काही ठिकाणची जमीन कायमची निकामी होण्याची शक्यता आहे. पुढे जमीन सुधारणेचे उपाय योजण्यात आले तरी त्यांना खर्च फार मोठा येईल. पंजाब-हरियानामधील पाणथळ जमिनीची सुधारणा करण्यासाठी कमीत कमी ३२० कोटी रुपये खर्च येईल असा अंदाज आहे.

टोकियो : जगातील सर्वांत मोठे शहर

संयुक्त राष्ट्र संघटनेचे लोकसंख्याविषयक वार्षिक प्रसिद्ध करण्यात आले आहे. त्यातील माहितीप्रमाणे टोकियो हे लोकसंख्येच्या दृष्टीने जगातील पहिल्या क्रमांकाचे शहर आहे. ३० लाखांपेक्षा अधिक लोकवस्ती असलेल्या शहरांची संख्या आता ८१ झाली आहे. १० लाख लोकसंख्या असलेल्या शहरांत दोन नव्या शहरांची भर पडली आहे: एक कानपूर आणि दुसरे मोरोकोमधील कॅसाब्लांका. १७ शहरांतील लोकसंख्या ३० लाखांपेक्षा अधिक आहे. काही मोठ्या शहरांची लोकसंख्या १९६५ मध्ये पुढील प्रमाणे होती. टोकियो ८८ लाख, ९३ हजार; न्यूयॉर्क ७९ लाख, ४३ हजार; शांघाय ६९ लाख; मॉस्को ६३ लाख, ९५ हजार. त्याशिवाय कलकत्ता, मुंबई, कैरो, पेकिंग, साऊल, लेनिनग्राड, ओसाका, इत्यादी मोठी शहरे प्रसिद्ध आहेत.

इंडियन ऑईल कॉर्पोरेशनची संध प्रगती

इंडियन ऑईल कॉर्पोरेशनच्या ताज्या अहवालांत सार्वजनिक मालकीच्या विभागांतील ह्या महत्त्वाच्या संघटनेच्या प्रगतीची माहिती देण्यात आली आहे. हिंदमधील बाजारपेठेत सर्वांत अधिक प्रमाणात तेलाची विक्री करणारी संघटना, असे स्थान कॉर्पोरेशनने मिळविले आहे; कॉर्पोरेशन दरसाल ३०० कोटी रुपयांच्या मालाची उलाढाल करते. कॉर्पोरेशनची प्रगती संधपणाने चालू असून गेल्या पाच वर्षांत मालाची विक्री ८ पटीने वाढली आहे. १९४९ साली अवघे ६ लाख किलोलिटर तेल विकण्यात आले होते. १९६६-६७ सालात ४९ लाख किलोलिटर तेलालाची विक्री करण्यात आली. कॉर्पोरेशन निरनिराळ्या प्रतीची १०० बंगणाची तेले विकते. ह्याशिवाय ग्रीझ, स्वयंपाकासाठी व उद्योगधंद्यांसाठी लागणारा गॅस ह्या पेट्रोलजन्य मालाचीही विक्री करण्यात येते. पदार्थापैकी केरोसीन, इंधनाचे तेल, डिझेल तेल आणि विमानांना लागणारे जळाऊ तेल ह्यांचीही विक्री कॉर्पोरेशन करित असते. जेट विमानासाठी लागणारे तेल विकण्यासाठी कॉर्पोरेशनला अवघ्यावत साधनांचा वापर करावा लागतो. पेट्रोल आणि माल-मोटारींना लागणारे डिझेल तेल विकण्यासाठी कॉर्पोरेशनने विस्तृत संघटनेचे जाळे देशभर उभारलेले आहे. कॉर्पोरेशनतर्फे १,३०० तेल-विक्री व सर्व्हिसिंग केंद्रे चालविण्यात येतात. जळणाचे तेल, डिझेल तेल, इत्यादी माल परदेशांना पाठविण्यातही कॉर्पोरेशन यशस्वी झाले आहे. थायलँड, जपान आणि सीलोन ह्या देशांना हा माल निर्यात करण्यात येतो. त्यामुळे ४ कोटी रुपयांच्या परदेशी चलनाची प्राप्ती झाली आहे. १९७१ च्या सुमारास कॉर्पोरेशन १.३ कोटी टन मालाची विक्री करील आणि हिंदच्या एकूण गरजेपैकी ६० टक्के गरज भागवील असा अंदाज करण्यात आला आहे.

दरडोई उत्पन्नात मोठी वाढ

सेंट्रल स्टॅटिस्टिकल ऑर्गनायझेशनतर्फे पुढील माहिती प्रसिद्ध करण्यात आली आहे. १९६०-६१ साली भारताचे वट्ट राष्ट्रीय उत्पन्न १३,४५३ कोटी रुपये होते. १९६४-६५ साली त्यात वाढ होऊन ते २०,४२४ कोटी रुपये झाले. सध्याच्या किमती लक्षात घेऊन १९६०-६१ मधील दरडोई उत्पन्न ३१० रुपये होते ते १९६४-६५ मध्ये ४२७.१ इतके झाले. ठोक राष्ट्रीय उत्पन्नाचा आकडा १९६०-६१ मध्ये १५,१३७ कोटी रुपये होता. तो १९६४-६५ मध्ये २३,२०८ कोटी रुपये झाला. १९६०-६१ साली वट्ट राष्ट्रीय उत्पन्नातील १,४५३ कोटी रुपयांचे उत्पन्न सार्वजनिक मालकीच्या विभागाकडून आलेले होते. १९६४-६५ साली ह्या विभागाकडून २,४२४ कोटी रुपयांचे उत्पन्न मिळाले. ह्याच कालखंडात प्रत्यक्ष करापासून मिळणारे उत्पन्न ४२० कोटी रुपयांपासून ७६५ कोटी रुपयांपर्यंत वाढले.

कॅनडाकडून चीनला गव्हाचा पुरवठा

चीन आणि कॅनडा ह्यांच्या दरम्यान झालेल्या कराराप्रमाणे कॅनडा चीनला १९६८ च्या जानेवारीपासून ऑक्टोबरपर्यंत २० लाख टन गव्हाचा पुरवठा करणार आहे. ह्या उभयता देशांत गव्हाच्या पुरवठ्याबद्दल ३ वर्षे मुदतीचा करार करण्यात आलेला आहे. तथापि, पुढील वर्षी करण्यात येणारा पुरवठा लक्षात घेतला तरा त्रैवार्षिक करारात ठरल्यापेक्षाही अधिक गहू चीन आयात करित आहे असे दिसते. चीन परदेशाकडून गहू आयात करित असला तरी तेथील अंतर्गत मागणी व पुरवठा ह्यात असलेल्या तफावतीचा त्यामुळे फारसा अंदाज बांधता येत नाही. १९६० पासून १९६३ पर्यंत चीनला अन्नधान्य आयात करण्याची खरीच गरज होती. कारण, देशातील धान्याचे उत्पादन घटले होते. त्यानंतर उत्पादनात वाढ झाली. तरीसुद्धा धान्याची आयात चालूच ठेवण्यात आली. निरीक्षकांच्या मताने चीन अन्नधान्याचे राखीव साठे करित असावा. गेल्या वर्षी चीनने १० लाख टनापेक्षाही थोडा अधिक तांदूळ निर्यात केला. तांदूळ गव्हापेक्षा महाग असल्याने त्याच्या निर्यातीने चीनला परदेशीय चलनाची चांगली प्राप्ती होते. निर्यातीने मिळालेल्या हुंडणावळीचा उपयोग करूनच चीन गव्हाची आयात करित आहे. चीनमधील लोकांच्या खाण्यात तांदूळाचा वापर प्रामुख्याने असतो. अलीकडे मात्र लोकांच्या

आहाराच्या सवयी बदलण्याचे प्रयत्न करण्यात येत आहेत. देशातील लोकांची तांदूळाच्या आहाराची संवय कमी करण्याचा उद्देश ह्यामागे आहे. गव्हाची आयात आणि तांदूळाची निर्यात ह्यामागील अर्थशास्त्र असे आहे. कॅनडा-खेरीज ऑस्ट्रेलिया आणि अर्जेंटायना ह्या देशाकडूनही चीन काही प्रमाणात गव्हाची आयात करित आहे.

पौर्वात्य व पाश्चिमात्य कलाकरांची मैफल

संयुक्त-राष्ट्र-संघटनेने मानवी हक्क दिन नुकताच साजरा केला. ह्या प्रसंगी प्रसिद्ध व्हायोलिन पट्टु येहुदी मेनुहिन आणि हिंदी सतारिये रविशंकर ह्यांची संयुक्त मैफल झाली. संघटनेच्या मुख्य सभागृहांत झालेल्या ह्या मैफलीला २,००० संगीत रसिक हजर होते. दोन्ही कलाकारांनी हिंदी पद्धतीचा पोशाख केला होता. श्री. रविशंकर ह्यांनी मैफलीसाठी पिलू रागातील एक रचना मुद्दाम तयार केली होती. व्हायोलिनवर व सतारीवर ती द्वंद्व कार्यक्रमात वाजविण्यात आली. कार्यक्रमातील काही भाग अमेरिकेत रेडिओवर व टेलिव्हिजनवर प्रक्षेपित करण्यात आला. द्वंद्व कार्यक्रम अवघ्या १४ मिनिटांचा होता. संयुक्त कार्यक्रम करण्यापूर्वी श्री. रविशंकर ह्यांनी दोन हिंदी रचना वाजविल्या. युरोप व अमेरिकेत अलीकडे पौर्वात्य सांस्कृतिक व धार्मिक जीवन-पद्धतीविषयी आस्था वाढत आहे.

१९८वी
शाखा

औंध
पुणे-७

१९-१२-६७
रोजी

सुखं होत
आहे

आमची

पत्ता :
'जयानंद'
पाटील बंगला
औंध, पुणे-७

कामाची वेळ :
सोम ते शुक
सफाळी
११-३० ते २-३०
दुपारी ४ ते ५
शनिवार
११-३० ते १-३०

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

बँकांच्या चेअरमनपदी व्यावसायिकांच्या नेमणुका

श्री. जोग, महाराष्ट्र बँकेचे चेअरमन

भारतातील बँकांच्या सामाजिक नियंत्रणाची पहिली पायरी म्हणून त्यांच्या चेअरमनची जागा पूर्ण वेळ काम करणाऱ्या व्यावसायिकांना देण्यात यावयाची आहे. साहजिकच, प्रमुख बँकांचे जनरल मॅनेजर त्या जागी पात्र असल्यामुळे त्यांची चेअरमनच्या जागी नियुक्ती होत आहे; त्याप्रमाणे, बँक ऑफ महाराष्ट्र लि. चे जनरल मॅनेजर श्री. चिं. वि. जोग हे आता बँकेचे चेअरमन झाले आहेत.

श्री. जोग ह्यांनी मोठ्या, नामवंत बँकांतील अधिकाराच्या वरिष्ठ जागा सोडून उद्योगमुख महाराष्ट्र बँकेची धुरा वाहण्याचे पत्करले. त्या वेळची परिस्थिती लक्षात घेतली, म्हणजे ध्येयाने प्रेरित होऊन श्री. जोगांनी स्वतःच्या आयुष्याच्या दृष्टीने विचारपूर्वक असे साहसच केलेले होते. त्यांचा हा निर्णय बँकेला अत्यंत उपकारक तर झालाच; परंतु त्यांच्या त्यागाचे, कष्टाचे, कर्तबगारीचे उत्तम चीज झाले आहे, ही अत्यंत आनंदाची गोष्ट आहे. आम्ही त्यांच्या ह्या सार्थकतेचे मनःपूर्वक अभिनंदन करतो आणि चेअरमनच्या नव्या जागेवरून अधिक कार्य करण्यात त्यांना उत्कृष्ट यश येवो, असे चिंतितो.

पूर्वीच्या भूकंपांचा तपशील

कोयनानगर आणि दक्षिण महाराष्ट्र व कोकण येथे भूकंपाने नुकताच जो अनर्थ केला, त्यामुळे फार मोठी हानी झाली आहे; भूकंपाला बळी पडलेल्यांची संख्याही फार मोठी आहे. १४ सप्टेंबर, १९६३ रोजी कोयनेला हादरा बसला होता; त्याचीच पुनरावृत्ती १७ सप्टेंबर, १९६३ रोजी दोनदा झाली होती.

भारतात गेल्या १५० वर्षांत एकूण सात मोठे भूकंप झाले. त्यातला सर्वांत मोठा १५ ऑगस्ट, १९५० चा आसामला बसलेला होता. त्यात १,५०० लोक मृत्युमुखी पडले. बनारस ते रंगूनपर्यंत तो जाणवला. आसाममधल्या दोन महत्त्वाच्या नद्यांनी (लोहित आणि दिहांग) त्यामुळे पात्र बदलून महापूर घडवून आणला.

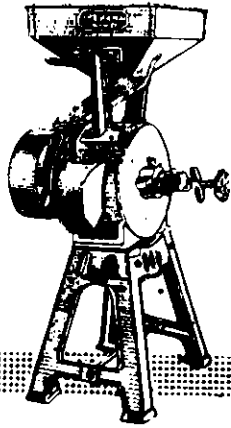
१५ जानेवारी, १९३४ चा बिहारचा भूकंप त्याखालोखाल होता. १८ मे, १९५५ रोजी भुज जिल्ह्यातील भूकंपाचा अनुक्रम त्याचे खालोखाल लागेल. ३१ मे, १९३५ रोजी केडा येथे झालेल्या भूकंपात संबंध केडा शहर जमीनदोस्त होऊन ६०,००० लोक प्राणाला मुकले होते. पण त्याहीपेक्षा मोठा भूकंप झाला, तो ११ ऑक्टोबर, १९३७ रोजी कलकत्त्याला; त्यात ३,००,००० लोक मृत्यू पावले.

चवदार पिठासाठी

पिठाच्या चक्या

- बॉल बेअरिंग्स बसविलेल्या
- मजबूत बांधणी
- अद्यावत् यंत्र योजना
- साईज १४", १६", १८"

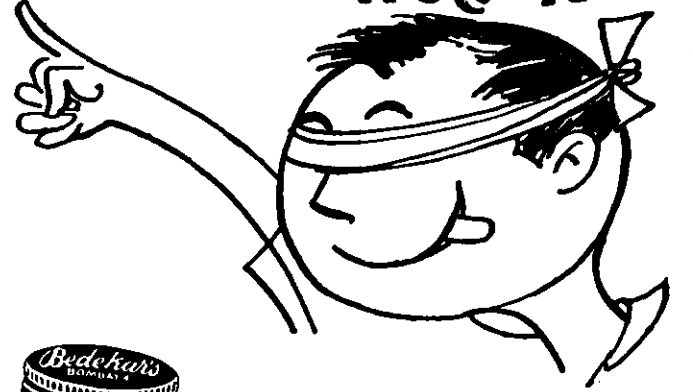
फोन
नं. १६९

उत्पादक -

भिडे अँड सन्स, प्रा. लि. मांगली
महाराष्ट्र राज्य.

रुचकर लोणची म्हणजेच

बेडेकर लोणची

बेडेकर मसालेवाले मुंबई ४ : पुणे २

O SCG-1 MIN

नहीं—
यह कोई
साधारण कार्य नहीं!

सरदार

सोडा वाटर
यंत्रसामग्री

यह यंत्रसामग्री ६० वर्ष पहिले प्रस्तुत की गयी है और आजभी इसकी कोई तुलना नहीं। भारत और पूरबी देशों में हजारों की संख्या में ये यंत्र उपयोगमें हैं और सैनिकी भोजनशाला, क्लब, अस्पताल, उपाहारगृह और खाद्यालय आदि में ये कितने ही यंत्र गत २० वर्षोंसे काम देते आये हैं।

हर दिन ५० से ४०० दर्जनों तक शीतल पेयों की बोटलें निर्माण करनेवाले इन यंत्रों की कीमत का थोड़े ही काल में कई गुना मुबदला मिल जाता है।

हमारे दूसरे निर्माण है: १. रंगहीन द्रव कार्बन डायऑक्साईड वायु जो कार्बोनेशन में तथा आग बुझाने में उपयोगी है, २. सोडा वाटर यंत्रों के कलपुर्जे, ३. सूखा बरफ

यंत्रों और कलपुर्जोंकी नकल से सावधान रहिये

दि सरदार कार्बोनिक गैस कंपनी लिमिटेड

सर विठ्ठलदास चैम्बर्स, १६, अपोलो स्ट्रीट, बम्बई १.

फोन: कार्यालय: २५३३७१ कारखाना: ३७६१०२

हे पत्र पुणे पेठ शिवाजीनगर घ. नं. ९१५/१ आर्यभूषण छापखान्यात या वृत्तपत्राचे मालक श्री. श्रीपाद वामन काळे यांनी छापिले व 'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेकन जिमखाना), पुणे ४, येथे प्रसिद्ध केले.